

گردشگری خانه‌های دوم و بررسی ابعاد مهاجرتی (بررسی موردی: نواحی روستایی دوهزار، شهرستان تنکابن) مجتبی قدیری معصوم* زهرا حیدری** مهدی رمضان زاده لسبویی***

تاریخ دریافت: ۸ آذر ۱۳۹۰

تاریخ پذیرش: ۶ شهریور ۱۳۹۱

چکیده

گردشگری خانه‌های دوم، امروزه در منطقه دوهزار شهرستان تنکابن با توجه به موقعیت کوهستانی، فاصله نزدیک تا مرکز شهر تنکابن، داشتن چشم‌اندازهای طبیعی، و آب و هوای مناسب، به عنوان نوعی از گردشگری محسوب می‌شود و توسعه این نوع گردشگری در منطقه، پیامدهای متفاوتی داشته است. هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی روابط بین مهاجرت و توسعه گردشگری است. روش پژوهش از نوع توصیفی - تحلیلی با تأکید بر پیمایش میدانی و تکمیل پرسشنامه است. اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS مورد پردازش و تحلیل قرار گرفته است. بر اساس یافته‌های پژوهش، گردشگری خانه‌های دوم در منطقه، در سطح بالایی از توسعه قرار دارد. همچنین بررسی رابطه بین توسعه گردشگری و خانه‌های دوم، بیانگر رابطه مستقیم است، اما در ارتباط با مهاجرت‌های معکوس دائم هیچ رابطه‌ای بین توسعه گردشگری خانه‌های دوم و مهاجرت‌های معکوس دائم وجود ندارد.

کلیدواژه‌ها: گردشگری خانه‌های دوم، مهاجرت، مهاجرت‌های فصلی، نواحی روستایی.

* استاد جغرافیا دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران. mghadiri@ut.ac.ir

** دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران. Zahra.heydari@ut.ac.ir

*** دانشجوی دکتری و عضو باشگاه پژوهشگران دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز (نویسنده مسئول). mehdi_ra_1361@yahoo.com.

مقدمه و بیان مسئله

در دهه‌های اخیر، تجدید ساختار اقتصادی، باعث از میان رفتن صنایع و تولیدات روستایی و بسیاری از مشاغل شده است و در مقابل آن، نواحی روستایی به دلیل ناشناخته بودن و مشخصات منحصر به فرد فرهنگی، تاریخی، قومی و جغرافیایی‌شان مورد توجه خاص گردشگران قرار می‌گیرد. بدین ترتیب، گردشگری روستایی، با وجود مزایای ذکر شده و عملی بودن آن در نظام راهبرد توسعه اقتصادی، برای مناطق روستایی مضراتی نیز دارد. به طوری که گردشگری و مشاغل وابسته به آن، در اغلب موارد فصلی است و فقط در بخشی از سال باعث سودآوری می‌شود. با وجود این، گردشگری روستایی همچنان یکی از معدود گزینه‌های راهبردی برای توسعه اقتصادی در اجتماعات روستایی است.

امروزه مسئله خانه‌های دوم، بخش مهمی از دستور جلسات گروه‌های جغرافیایی دانشگاه‌ها را تشکیل می‌دهد. ویژگی‌های منحصربه‌فرد و موقعیت خاص خانه‌های دوم روستایی در پی تلاش‌های پژوهشی در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ شناخته شده است. در سال‌های اخیر، مسئله پراکندگی خانه‌های دوم به عنوان یک پدیده جغرافیایی، مورد توجه بسیاری از پژوهشگران قرار گرفته است (الدسکوگیوس^۱، ۱۹۶۹). خانه‌های دوم در نواحی روستایی از طریق خرید زمین و ساخت خانه‌های ویلایی در دامنه تپه‌های مشرف به مناظر طبیعی زیبا، به سبک مدرن، لوکس و با هزینه‌های بالا بنا می‌گردد (صالحی نسب، ۱۳۸۴: ۴۳). به هر حال، این نوع گردشگری به عنوان الگویی خاص از گردشگری روستایی در مناطق دارای پتانسیل مطرح است و روند رو به رشدی را طی می‌کند. علاوه بر این، توسعه و گسترش گردشگری خانه‌های دوم، موجب ایجاد پیامدهای نامطلوبی مانند آلودگی منابع آب، تخریب چشم‌انداز طبیعی، تخریب و تغییر کاربری اراضی کشاورزی و باغ‌ها، رکود فعالیت‌های کشاورزی و افزایش مهاجرت شده است (رضوانی، ۱۳۸۷: ۱۰۹). از آثار مثبت و منفی خانه‌های دوم مهاجرت جوانان نیز گسیختگی ساختار اجتماعی، رنجش روستاییان و واکنش رفتار منفی محلی، ازدیاد تخلف‌های اجتماعی (علیقلی‌زاده فیروزجایی، ۱۳۸۶: ۵۶)، دریافت عوارض و مالیات، درآمدزایی (وانگ^۲، ۲۰۰۶)، جذب جمعیت مناطق شهری (بران^۳، ۲۰۰۶: ۲۷۷-۲۸۰) و تغییر چشم‌اندازها (متیسن و وال^۴، ۱۹۸۲) است. در همین راستا نواحی روستایی دهستان دوهزار با عنوان منطقه روستایی با کارکرد خاص گردشگری خانه‌های دوم شناخته می‌شود. پدیده خانه‌های دوم به اصطلاح رایج علمی در کشورهای اروپایی بوده است، اما بررسی الگوهای خانه‌های دوم در سوئد، فنلاند و منطقه مورد بررسی شباهت‌های زیادی وجود دارد. امروزه روستاهای دهستان دوهزار در اثر توسعه گردشگری با تأکید بر گردشگری خانه‌های دوم، در معرض تخلیه

1 Aldskogius

2 Wang

3 Brown

4 Matison and wall

گردشگری خانه‌های دوم و بررسی ابعاد مهاجرتی ...

جمعیتی قرار گرفته است. البته مهاجرت‌های روستا شهری در این منطقه می‌تواند دلایل متفاوتی داشته باشد. یکی از دلایل، تخریب اراضی کشاورزی در اثر توسعه گردشگری است. افزایش درآمد ناگهانی در اثر فروش زمین‌های کشاورزی، تمایل به ادامه زندگی در شهر و افزایش آگاهی ساکنان نیز از دلایل دیگر است. همان طور که ملاحظه می‌شود، بسیاری از عوامل مذکور در رابطه مستقیم با توسعه گردشگری روستایی قرار دارد. کاهش تولیدات باغی نیز از پیامدهای خالی شدن جمعیت روستاها در منطقه مذکور است. به هر حال، اکنون منطقه گردشگری پذیر دوهزار، شاهد تحولاتی در حوزه توسعه گردشگری خانه‌های دوم است که یکی از آنها، حرکات جمعیتی است. البته گاهی مهاجرت‌ها چه از روستا به شهر و چه معکوس، به طور فصلی بوده است که در مجموع همه این موارد، ضرورت انجام پژوهش را قوت بخشیده است.

مبانی نظری

ماهیت خانه‌های دوم

خانه‌های دوم یا اقامتگاه‌های ثانویه به خانه‌هایی گفته می‌شود که ساکنان شهرها در نواحی روستایی خوش آب و هوا، برای گذران اوقات فراغت و استراحت تدارک می‌بینند و به نام‌های خانه‌های ییلاقی، خانه‌های تعطیلات و آخر هفته نیز معروف است (رضوانی، ۱۳۸۲: ۶۰). در تعریف دیگر از خانه‌های دوم، می‌توان چهار ویژگی را برای خانه‌های دوم در نظر گرفت که موارد زیر را شامل می‌شود:

۱. یک خانه خصوصی که خانواده و میهمان‌ها، اغلب در آخر هفته و ایام تعطیلات استفاده می‌کنند.
۲. یک خانه خصوصی که به طور متناوب به عنوان خانه‌های تعطیلات تجاری^۱ در تعطیلات استفاده می‌شود، ولی در فصل‌های مناسب، هزینه آن دریافت می‌شود.
۳. به طور متناوب به عنوان خانه‌های خصوصی در تعطیلات استفاده می‌شود. اغلب برای استفاده در دوران بازنشستگی خریداری شده است، ولی در همان حال، به عنوان خانه تجاری استفاده می‌شود که این غیر از استفاده موقت توسط خانواده است.
۴. به عنوان خانه‌های تعطیلات و به صورت تجاری؛ و به عنوان یک سرمایه‌گذاری و معمولاً توسط یک آژانس استفاده می‌شود (هوگندرن^۲، ۲۰۰۵: ۱۱۳).

در طول دهه ۱۹۹۰، اغلب جغرافیدانان روستایی، مالکیت و گردشگری خانه‌های دوم را شناسایی کرده و بررسی‌هایی را درباره آن انجام داده‌اند. در حال حاضر، توجه به رابطه بین مالکیت خانه‌های دوم و جوامع میزبان، مهم است. در حال حاضر، آگاهی از آثار گردشگری خانه‌های دوم بر توسعه روستایی، بیشتر در حوزه

1 Commercial holiday homes

2 Hoogendoorn

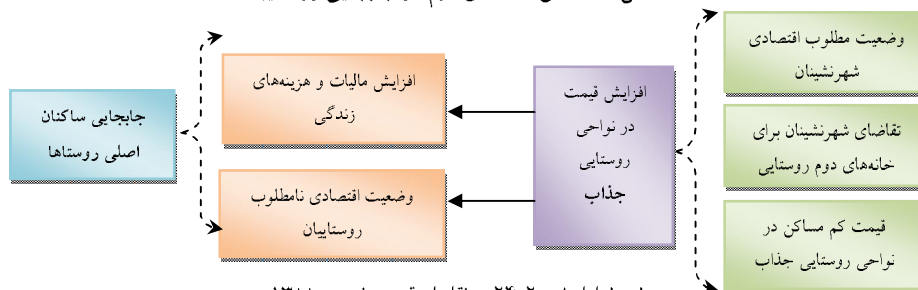
توسعه روستایی، دوره چهارم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۱

جنبه‌های گردشگری، جذابیت‌های منحصربه‌فرد مقصد، انگیزه افراد برای خرید و ساخت خانه‌های دوم است. آرامش و ویژگی‌های طبیعی مناطق روستایی، از جمله عوامل مؤثر برای جذب گردشگران به این مناطق است. در عصر حاضر، تجربه‌های جدیدی از مالکیت خانه‌های دوم را در اروپا ملاحظه می‌کنیم. برای نمونه مناطق توسعه‌یافته و تاریخی مدیترانه، به عنوان مقصد این نوع از گردشگری محسوب می‌شود که دلیل اصلی توسعه آن را می‌توان فشار ناشی از زندگی در مادرشهرهای اروپایی ذکر کرد. هجوم مهاجران انگلیسی و خرید خانه‌های دوم در روستاهای فرانسه به وسیله آن‌ها و هجوم آلمانی‌ها و خرید خانه‌های دوم توسط آن‌ها در شمال سوئد، نمونه‌هایی از اقدامات فرامرزی توسعه این نوع گردشگری است (پترسون^۱، ۱۹۹۹).

امروزه توسعه گردشگری خانه‌های دوم در نواحی روستایی در اثر عوامل مختلفی شکل می‌گیرد:

- ۱- تفاوت‌های آب و هوایی و جغرافیایی؛
 - ۲- مهاجرت‌های روستایی - شهری که در این مورد، روستاییانی که به شهرها مهاجرت کرده‌اند، به دلایل مختلف از جمله حفظ میراث خانوادگی، تعهد به زادگاه خود، مقاصد اقتصادی و تفریحی، اراضی کشاورزی خود را حفظ می‌کنند و باعث توسعه و گسترش خانه‌های دوم می‌شوند؛
 - ۳- آلودگی محیط زیست و ازدحام بیش از حد جمعیت و مشکلات ناشی از زندگی در شهرها؛
 - ۴- بهبود راه‌های ارتباطی و برخورداری از خودروی شخصی؛
 - ۵- شهرگریزی و گسترش خانه‌های دوم (رضوانی، ۱۳۸۷: ۳۰۷-۳۰۹).
- مارجاوارا^۲، توسعه خانه‌های دوم در نواحی روستایی و جابجایی ساکنان اصلی روستاها را به صورت زیر توجیه می‌کند (مارجاوارا، ۲۰۰۸: ۲۴ به نقل از قنبری نسب، ۱۳۸۸: ۱۶).

شکل (۱): نقش خانه‌های دوم در جابجایی روستاییان

مارجاوارا، ۲۰۰۸: ۲۴ به نقل از قنبری نسب، ۱۳۸۸

1 Pettersson
2 Marjavaara

گردشگری خانه‌های دوم و بررسی ابعاد مهاجرتی ...

خانه‌های دوم و نظریه جابه‌جایی

در بررسی‌های جدید، تحرک شغلی در گردشگری مانند گردشگری و مهاجرت به هم دیگر وابسته است. امروزه پژوهش‌های فراوانی درباره گردشگری و مهاجرت در دنیا انجام شده است (ولف^۱، ۱۹۶۷، ۱۹۷۰، بل و وارد^۲، ۲۰۰۰، ویلیامز و هال^۳، ۲۰۰۲، ترولی^۴، ۲۰۰۲، فنگ و پیگ^۵، ۲۰۰۰، هال^۶، ۲۰۰۵). یافته‌های فوق نشان داده است که مهاجرت به اشکال گوناگون، به ویژه از طریق گسترش جغرافیایی شبکه دوستی و خویشاوندی، جریان‌های گردشگری را به وجود می‌آورد. مهاجرت ممکن است به قطب جریان‌های گردشگری تبدیل شود. علاوه بر این، مهاجران زمانی که برای ملاقات دوستان و خویشاوندان به محل سکونت سابق خود برمی‌گردند، به گردشگر تبدیل می‌شوند.

مهاجرت بازنشستگان و گسترش خانه‌های دوم، نمونه‌هایی از این نوع توسعه گردشگری است. مهاجرت گردشگری را ایجاد می‌کند و گردشگری نیز باعث مهاجرت می‌شود. رابطه بین مهاجرت و فعالیت گردشگری، به طور روشن از طریق تقاضای گردشگری برای ایجاد کار نشان داده می‌شود. اگر در سطوح محلی نتوان این تقاضا را برآورده کرد، به ناچار مهاجرت نیروی کار محلی را ملاحظه خواهیم کرد (مانک^۷، ۱۹۸۶، لاندمارک^۸، ۲۰۰۵). در بحث‌های جهانی، این موضوع مطرح شده است که تقاضای خانه‌های دوم، بر جابجایی جمعیت محلی تأثیر دارد (ویسر^۹، ۲۰۰۴، مارجاوارا، ۲۰۰۷: ۲۹۷). این وضعیت از طریق تورم قیمت در مسکن محلی به دلیل تقاضا برای خانه دوم ایجاد می‌شود. نسل‌های جوان‌تر که در مناطق جذاب خانه‌های دوم متولد شده و رشد کرده‌اند، نمی‌توانند محلی برای زندگی در محل اصلی زندگی خود پیدا کنند و در نتیجه، جمعیت محل مذکور کاهش می‌یابد. کاهش ساکنان اولیه و ایجاد زمینه‌های تفریح فصلی برای طبقه بالای شهری، در آینده ساخت آن را برای روستاها مشکل می‌کند. به اعتقاد صاحب‌نظران، روند جمعیت‌زدایی و کاهش فعالیت‌های اقتصادی در روستاهای با خانه‌های دوم، نتیجه ساده‌ای از چشم‌انداز روستایی یک مکان پربازده کشاورزی است و جمعیت‌زدایی و کاهش فعالیت‌های روستایی در بخش سنتی، به بیکاری و مهاجرت منجر می‌شود و خانه‌های دوم جایگزین آن می‌شود (مولر^{۱۰} و همکاران، ۲۰۰۴). از این رو، خریداران خانه‌های دوم، فاصله ایجاد شده با مهاجرت راه، گرچه به‌طور فصلی، پر می‌کنند. مولر اظهار می‌کند که دلیل اصلی حرکت مردم از حاشیه‌ها به

1 Wolfe

2 Bell & Ward

3 Williams & Hall

4 Truly

5 Feng & Page

6 Hall

7 Monk

8 Lundmark

9 Visser

10 Muller

توسعه روستایی، دوره چهارم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۱

مناطق شهری این است که تقاضایی برای خانه‌های دوم ندارند. در حقیقت، بسیاری از جوانان روستایی نمی‌توانند شغل پیدا کنند و تحصیلات بالاتر و سرویس‌های مناسب در منطقه روستایی ندارند. مهم است بدانیم که هر خانه‌ای که به صاحبان خانه‌های دوم فروخته می‌شود، معمولاً فردی است که تصمیم گرفته است تا دیگر در حومه شهر زندگی نکند. در بریتانیا، نیوزیلند و سوئد مشاهده شده است که رشد خانه‌های دوم در مناطقی اتفاق می‌افتد که دچار رکود اقتصادی و جمعیت‌زدایی است. ایجاد اکثر خانه‌های دوم در مناطق یاد شده، حاصل رکود اقتصادی روستا است، در حالی که خانه‌های دوم در این نواحی برحسب برنامه و هدفی ساخته شده است و جلوه‌ای از گردشگری داخلی است. بر این اساس، بیشتر خانه‌های دوم در حاشیه شهری و در مناطق پرتعداد ساخته می‌شود (لاندمارک و مارجاوارا، ۲۰۰۵).

تحرك، مهاجرت و اشتغال فصلی گردشگری

فصلی^۱ بودن در گردشگری، ناشی از ویژگی بازارهای گردشگری یا نوع جاذبه‌های گردشگری یا هر دو آنهاست. از این رو، در برنامه‌ریزی‌ها باید روش مؤثری برای کنترل فصلی بودن در نظر گرفته شود (قدیری معصوم، ۱۳۸۹: ۱۳۶). یکی از پیامدهای فصلی بودن گردشگری، ایجاد و توسعه گردشگری خانه‌های دوم است. با توجه به این موضوع، اصولاً خانه‌های دوم در نواحی روستایی یا در مناطق کوهستانی، برای استفاده در ایام تعطیل مورد استفاده قرار می‌گیرد و در فصول دیگر سال، بالخصوص فصول سرد، دچار رکود است. گردشگری یک صنعت کاربر است، از آنجایی که بسیاری از خدمات گردشگری را نمی‌توان با استفاده از فناوری اطلاعات عرضه کرد، اشتغال نیروی انسانی در این صنعت فراوان است. از این رو، توسعه گردشگری در مکان‌های مختلف، بستر ایجاد اشتغال دائم، فصلی و نیمه‌وقت را برای نیروی کار متخصص و آموزش متوسط فراهم می‌کند (پاپلی یزدی، ۱۳۸۵: ۷۸). از مهم‌ترین پیامدهای گردشگری فصلی، تغییرات شغلی و به تبع آن، مهاجرت‌های فصلی است. به طوری که یافته‌های پژوهش گاسلینگ^۲ در زنگبار، بیانگر این واقعیت است که توسعه فعالیت‌های گردشگری با جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و محیطی رابطه مستقیم دارد (گاسلینگ، ۲۰۰۵: ۴۴). همچنین به اعتقاد نیدمیسل^۳ اکنون در سوئد بسیاری از سکونتگاه‌های در معرض تخلیه جمعیتی، با توسعه گردشگری و مهاجرت معکوس، به عنوان سکونتگاه‌های پرجمعیتی محسوب می‌شود (نیدمیسل، ۲۰۰۵: ۱۸۷-۲۰۴). لپیگ^۴ نیز معتقد است که گردشگری موجب پویایی جمعیت، حرکت و در نهایت، مهاجرت

1 Seasonality

2 Gossling

3 Nedomysl

4 Lipig

گردشگری خانه‌های دوم و بررسی ابعاد مهاجرتی ...

مهاجرت می‌شود که این خود زمینه‌ساز توسعه روستاها است (لیپیگ، ۲۰۱۰: ۱۹۲). یافته‌های پژوهش‌های سایر پژوهشگران درباره این موضوع در جدول (۱) بیان شده است.

جدول (۱): نتایج پژوهش‌های پیشین درباره بررسی نحوه نگرش جامعه میزبان نسبت به گردشگری

پژوهشگران	موضوع	مکان	نتایج یا نکات کلیدی پژوهش
استفان گاسلینگ (۲۰۰۵)	ارتباط بین گردشگری و مهاجرت در زنگبار	تانزانیا	یافته‌ها بیانگر آن است که توسعه فعالیت‌های گردشگری به دلایل اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی مهاجر نهایی را به همراه دارد
توماس نیدمیس (۲۰۰۵)	گردشگری و مهاجرت در سوئد: رهیافت اکتشافی	سوئد	یافته‌های پژوهش حاضر بیانگر آن است که بسیاری از سکونتگاه‌های در حال تخلیه جمعیتی با توسعه گردشگری و مهاجرت‌های برگشتی امروزه تبدیل به روستاهای پرجمعیتی می‌شوند
لیپینگ و همکاران، (۲۰۱۰)	اثار مهاجرت بر گردشگری روستایی	آمریکا	یافته‌ها نشان می‌دهد که بسیاری از مهاجرت‌ها در توسعه فعالیت‌های گردشگری ریشه دارد. همچنین با توسعه گردشگری، مهاجرت‌های شهری به روستاها افزایش یافته است.
کاتلین ^۱ (۲۰۱۰)	نگرانی از تحرک مهاجرت و گردشگری در مرز	اندونزی	یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که رابطه بین توسعه گردشگری و مهاجرت، بسیار شدید و نگران‌کننده است.
را لاردی ^۲ (۱۹۹۹)	رابطه بین مهاجرت گردشگری و توسعه کارآفرینی	شمال اروپا	یافته‌ها نشان می‌دهند که یک رابطه معنادار بین مهاجرت، گردشگری و توسعه کار آفرینی وجود دارد
بنت هاگ ^۳ (۲۰۰۷)	نروز کوچک در اسپانیا از گردشگری به مهاجرت	نروز	یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که درک بیشتر از گردشگری می‌تواند از طریق مهاجرت‌های فصلی حاصل شود
الن ام. ویلیامز، سی. میکائیل هال ^۴ (۲۰۱۱)	گردشگری و مهاجرت	مروزی	نظریه‌های مرتبط با گردشگری، مهاجرت و آثار گردشگری بر انواع مهاجرت، مانند مهاجرت معکوس و مهاجرت نیروی کار بررسی شده است.
تونی بروئر ^۵ (۲۰۰۵)	مهاجرت بازنشستگان آلمانی به جزایر و توسعه گردشگری خانه‌های دوم	جزایر قناری	یافته‌های پژوهش حاضر، بیانگر آن است که بازنشستگان آلمانی تمایل زیادی به ساخت و خرید خانه‌های دوم در جزایر قناری دارند
والتر اف. کانتزل ^۶ (۲۰۰۰)	گردشگری و مهاجرت‌های ملایم و آرام	مروزی	در این پژوهش، ابعاد و روابط گوناگون بین توسعه گردشگری و مهاجرت بررسی شده است. بر اساس نتایج پژوهش مذکور، توسعه گردشگری، مهاجرت‌های ملایم در حوزه اشتغال فصلی، بازنشستگان و توسعه خانه‌های دوم را به همراه دارد.
گیرارد و گارتنر ^۷ (۱۹۹۳)	نگرش مالکان خانه‌های دوم	روستاهایی از ایالت ویسکانسین	مالکان خانه‌های دوم در نواحی روستایی این ناحیه بر تسهیلات، خدمات و جنبه‌های اجتماعی و فرهنگی تأثیرگذار بودند
محمود ضیائی و زهرا صالحی نسب (۱۳۸۷)	گونه‌شناسی گردشگران خانه‌های دوم و بررسی آثار کالبدی آنها	رویدار قصران	تقسیم‌بندی گردشگران خانه دوم به دو گونه قدیم و جدید و بررسی آثار کالبدی و اجتماعی ناشی از حضور آنها در منطقه مورد بررسی
مسعود مهدوی و همکاران (۱۳۸۷)	نقش و تأثیر خانه‌های دوم بر ساختار اقتصادی، اجتماعی	کلاردشت	تحلیل توزیع و روند رشد خانه‌های دوم در ناحیه کلاردشت و آثار اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی ناشی از آن
محمد رضا رضوانی (۱۳۸۲)	تحلیل روند ایجاد و گسترش خانه‌های دوم در نواحی روستایی	نواحی روستایی شمال تهران	بررسی ماهیت، ابعاد توزیع و تحلیل خانه‌های دوم در نواحی روستایی شمال تهران، نقش ساکنان بومی در مالکیت خانه‌ها و بررسی رابطه تعداد خانه‌های دوم با مدت اقامت
محمد رضا رضوانی جوانصفایی (۱۳۸۷)	گردشگری خانه‌های دوم و آثار آن بر نواحی روستایی: فرصت یا تهدید	مروزی	بررسی پیامدهای اجتماعی، زیست‌محیطی و اقتصادی گردشگری خانه‌های دوم از دیدگاه مردم و مسئولان

منبع: یافته‌های پژوهش

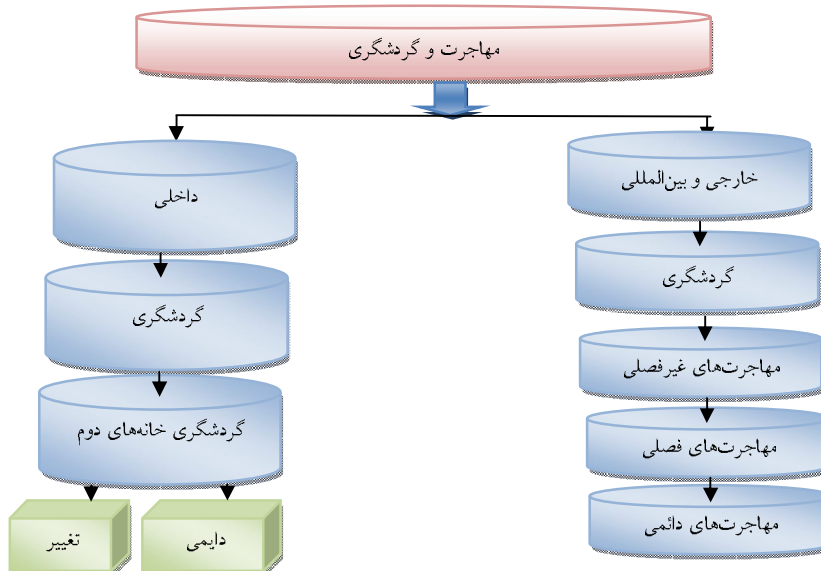
- 1 Kathleen
- 2 Rau A Lardie
- 3 Bente Haug
- 4 Allan M. Williams; C. Michael Hall
- 5 Toni Breuer
- 6 Walter F. Kuentzel
- 7 Girard and Gartner

جمع‌بندی نظری

در پژوهش حاضر، ابتدا بررسی ماهیت خانه‌های دوم، مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به هدف اصلی پژوهش که بررسی رابطه بین متغیر مستقل گردشگری خانه‌های دوم و ابعاد مختلف مهاجرتی منتج از آن، مانند مهاجرت‌های روستا-شهری، معکوس و فصلی است، مفهوم مورد استفاده در پژوهش، گردشگری خانه‌های دوم است که پس از بررسی منابع، تعریف رضوانی و همکاران (۱۳۸۲) مورد استفاده قرار گرفت. رضوانی و همکاران، خانه‌های دوم را نوعی خانه‌های تفریحی تعریف کرده‌اند که در نواحی روستایی و بیلاقی وجود دارد، زیرا منطقه مورد بررسی، نوعی منطقه روستایی و کوهستانی است.

در نظریه جابه‌جایی، گردشگری خانه‌های دوم موجب شکل‌گیری انواع مختلف مهاجرت، از جمله مهاجرت‌های روستا شهری، معکوس و فصلی می‌شود که مهاجرت‌های روستا شهری، معکوس و فصلی را شامل می‌شود. مهاجرت‌های مذکور در قسمت مبانی نظری مورد بررسی قرار گرفته است. در نهایت، مدل مفهومی پژوهش بعد از مطالعه و تنظیم مبانی نظری، بر اساس شکل (۲) تنظیم شده است.

شکل (۲): مدل مفهومی پژوهش

منبع: یافته‌های پژوهش

گردشگری خانه‌های دوم و بررسی ابعاد مهاجرتی ...

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، از نوع توصیفی-تحلیلی با تأکید بر پرسشنامه است. هدف پژوهش نیز بررسی رابطه بین توسعه گردشگری - بیشتر از نوع خانه‌های دوم - و اقسام مهاجرت (روستا-شهری، فصلی و معکوس) است. پرسش‌های پژوهش حاضر نیز عبارت است از:

۱. توسعه گردشگری خانه‌های دوم، باعث مهاجرت‌های روستا-شهری در نواحی روستایی دهستان دوهزار شده است؟

۲. توسعه گردشگری خانه‌های دوم، باعث مهاجرت‌های معکوس از شهرها به روستاها شده است؟

۳. توسعه گردشگری خانه‌های دوم، باعث مهاجرت‌های فصلی شده است؟

بدین منظور، جامعه آماری، ساکنان عادی، صاحبان خانه‌های دوم و مدیران و خبرگان محلی را شامل می‌شود. جامعه نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده، با حجم نمونه ۱۵۰ نفر با ترکیبی از افراد زن و مرد در طیف سنی ۱۸ سال و بالاتر انتخاب شد. ۱۰۰ نفر از صاحبان خانه‌های دوم مورد بررسی قرار گرفت و ۳۰ نفر از مدیران محلی در سطح کل دهستان انتخاب شدند که مورد پرسش قرار گرفتند. پرسشنامه‌ها حاوی پرسش‌هایی درباره ۱- ویژگی‌های اجتماعی-جمعیتی افراد (سن، جنس، شغل، تحصیلات و غیره) ۲- وضعیت مهاجرت و رابطه توسعه گردشگری و انواع مهاجرت است.

پرسشنامه پس از آزمون اولیه و مشاهده بالا بودن سطح روایی آن، در سطح منطقه توزیع و اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری شد. اطلاعات پس از جمع‌آوری و کدگذاری، با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. به منظور تحلیل و استنتاج، با توجه به نوع داده، مقیاس متغیرها و اهداف مورد نظر، از روش آماری توصیفی نظیر میانگین، روش‌های تحلیل آماری، نظیر همبستگی و برای درک تفاوت بین دو وضعیت در ارتباط با پرسش‌های طبقه‌بندی، از آزمون ویلکاکسون استفاده شده است.

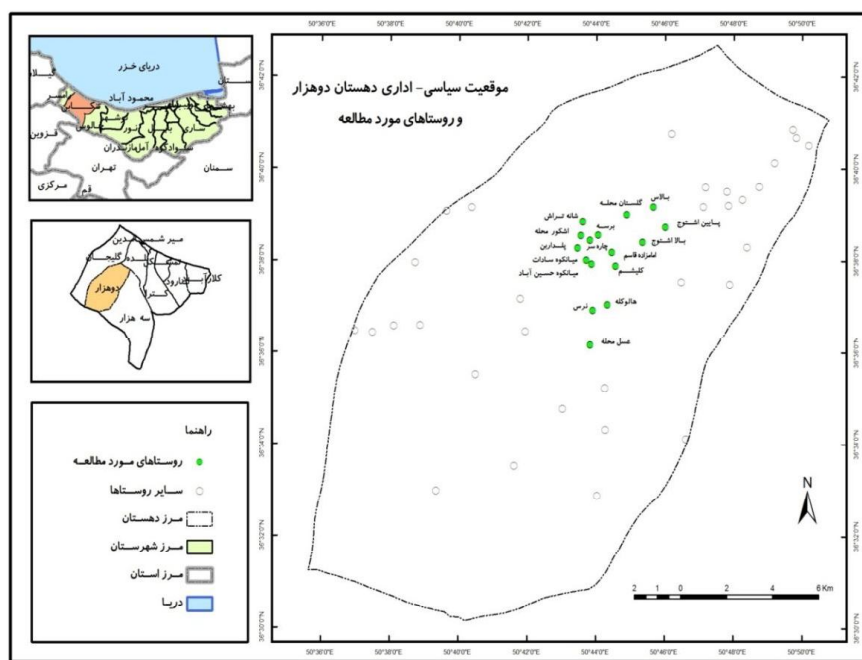
منطقه مورد بررسی

منطقه دوهزار در ارتفاعات جنوبی شهرستان تنکابن به صورت مجموعه‌ای از روستاها در امتداد جاده واقع شده است. توسعه فعالیت‌های گردشگری در منطقه دوهزار، از اوایل دهه ۱۳۷۰ آغاز گردید و در اوایل دهه هشتاد، رشد یافت و در نیمه دهه ۱۳۸۰، به اوج خود رسید. منطقه دوهزار با توجه به کوهستانی بودن و برخورداری از اقلیم مناسب، دورنمای کوهستانی و چشم‌اندازهای جنگلی، مکان مناسبی را برای فعالیت‌های گردشگری فراهم کرده است. گردشگری در منطقه، به دو گونه گذری و خانه‌های دوم است. البته در ارتفاعات پایین‌تر با توجه به فضای مناسب و احداث پارک جنگلی چالدره و عدم ساخت و ساز، به صورت گذری و در روستاهای بالادست، با توجه به وجود اراضی شخصی، به صورت خانه‌های دوم است. شایان ذکر است که

توسعه روستایی، دوره چهارم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۱

گردشگری خانه‌های دوم، تا حدی توسعه یافته است که در فصول تابستان و ایام تعطیل، جمعیت منطقه به بیش از چهار برابر افزایش می‌یابد. بررسی فاصله بین محل زندگی اصلی صاحبان خانه‌های دوم با منطقه مورد بررسی، از ۲۵ کیلومتر تا ۷۰۰ کیلومتر است. امروزه توسعه گردشگری خانه‌های دوم در منطقه مذکور، آثار و پیامدهای متفاوتی داشته است که یکی از مهم‌ترین پیامدهای آن، مهاجرت به دو شیوه روستا به شهر و مهاجرت معکوس است. بعد از توسعه گردشگری، مهاجرت افزایش یافته است، زیرا بسیاری از ساکنان، به ویژه جوانان با فروش زمین‌های خود به موقعیت اقتصادی دست یافتند و با استفاده از پول آن، در شهرها به خرید خانه و مغازه برای اشتغال پرداختند. در برخی موارد، با توجه به اقلیم مناسب، روند مهاجرت‌ها معکوس بوده است، به ویژه برای افراد بازنشسته که در دوران سالخوردگی، این منطقه را برای اقامت انتخاب کرده‌اند. بخشی از مهاجران ورودی به منطقه را صاحبان مشاغل مرتبط با توسعه گردشگری، مانند هتل‌داران و رستوران‌داران تشکیل می‌دهند.

شکل (۳): منطقه دوهزار

گردشگری خانه‌های دوم و بررسی ابعاد مهاجرتی ...

یافته‌های توصیفی

یافته‌های پژوهش حاضر، مبتنی بر شاخص‌های ارائه شده و اطلاعات مستخرج از ۱۴۰ پرسشنامه تکمیل شده در منطقه مورد بررسی، ارزیابی گردید. این ارزیابی از چند جنبه انجام شده است که در ذیل مورد بررسی قرار می‌گیرد. در پژوهش حاضر، متغیرهای مربوط به سطح توسعه‌یافتگی گردشگری خانه‌های دوم، درصد برخورداری هر روستا از تعداد خانه‌های دوم، دیدگاه ذهنی پاسخ‌گویان در ارتباط با سطح توسعه گردشگری خانه‌های دوم، رابطه بین توسعه گردشگری خانه‌های دوم با انواع مهاجرت، مانند مهاجرت فصلی، مهاجرت دائمی و مهاجرت معکوس است.

۱- سطح توسعه گردشگری خانه‌های دوم در منطقه دوهزار

بر اساس بررسی‌های میدانی، اکنون سطح توسعه‌یافتگی گردشگری خانه‌های دوم در منطقه دوهزار، در مرحله اوج قرار دارد. یافته‌های پژوهش نشان داد که نواحی روستایی دهستان دوهزار، در سطح متفاوتی از توسعه گردشگری خانه‌های دوم برخوردار است. همان‌طور که در شکل (۴) ملاحظه می‌شود، در بیشتر روستاها، درصد خانه‌های دوم، بیشتر از خانه‌های دائمی است. البته چند روستا مانند بالاس به دلیل فاصله از جاده ارتباطی اصلی، پایین اشتیاق و بالا اشتیاق به دلیل قرار گرفتن در ارتفاعات پایین‌تر، کمتر مورد توجه صاحبان خانه‌های دوم قرار گرفته است. در مقابل روستاهایی که در ارتفاعات بالاتر واقع شده، بیشتر مورد استقبال علاقمندان به خانه‌های دوم قرار گرفته است.

همچنین بر اساس طیف لیکرت و با استفاده از آزمون کای اسکوتر و شاخص ترکیبی ذهنی ارزیابی ساکنان از میزان رشد و توسعه گردشگری، سطح توسعه با غلبه کارکرد گردشگری خانه‌های دوم در نواحی روستایی مورد نظر تعیین شد. به طوری که از ۱۳۲ پاسخگو، ۹۲ نفر گزینه بسیار زیاد را انتخاب کرده‌اند. همچنین مقایسه تعداد نمونه‌های باقیمانده برای هر یک از گزینه‌ها، بیانگر آن است که سهم هر یک از گزینه‌های بسیار کم و کم، به ترتیب برابر با ۲۳- و ۲۷- است. سطح معناداری محاسبه شده در ناحیه آلفای ۰,۰۵ نیز برابر با ۰,۰۰۰ است که تفاوت معنادار را در بین نگرش‌های ذهنی پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد.

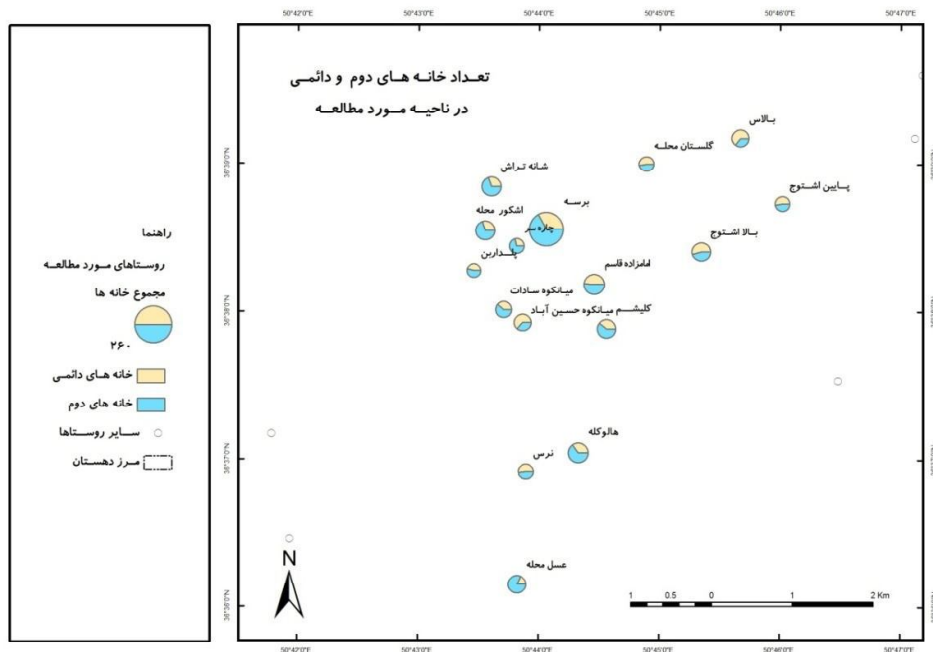
جدول (۲): وضعیت سطح توسعه گردشگری خانه‌های دوم بر اساس دیدگاه ذهنی پاسخ‌دهندگان

تعداد مشاهدات	مورد انتظار	باقیمانده	میانگین پاسخ‌ها	مقدار کای اسکوتر	سطح معناداری
بسیار زیاد	۹۲	۳۳	۵۹	۱۴۶,۰۶	۰,۰۰۰
زیاد	۲۴	۳۳	-۹		
کم	۶	۳۳	-۲۷		
بسیار کم	۱۰	-۲۳	-۲۳		
کل	۱۳۲	۱۳۲	۱۳۲		

منبع: یافته‌های پژوهش

توسعه روستایی، دوره چهارم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۱

شکل (۴): وضعیت برخورداری روستاها از تعداد خانه‌های دوم

یافته‌های تحلیلی

یافته‌های این بخش شامل طرح سوال و بحث درباره آنهاست.

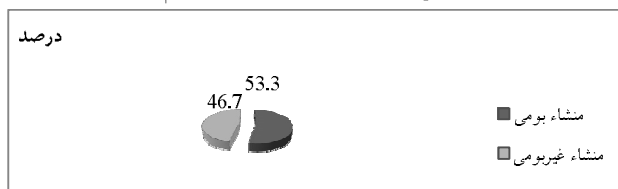
توسعه گردشگری خانه‌های دوم، باعث مهاجرت‌های روستا-شهری در نواحی روستایی دهستان دوهزار

شده است؟

مهاجرت‌های روستا-شهری در منطقه دوهزار، یکی از عوامل مؤثر در شکل‌گیری و توسعه گردشگری خانه‌های دوم در منطقه است، به طوری که بر اساس بررسی‌های میدانی، ۵۵٫۳ درصد از پاسخ‌دهندگان صاحب خانه دوم، اذعان کرده‌اند که منشأ بومی دارند و قبل از توسعه گردشگری، یا بعد از آن مهاجرت کردند. البته صاحبان خانه‌های دومی که منشأ بومی دارند، در جاهای دیگر زندگی و کسب درآمد می‌کنند و فقط ایام کوتاهی از سال را در نواحی روستایی دوهزار با هدف گردشگری خانه‌های دوم حضور دارند. شایان ذکر است که این پدیده، مهاجرت محسوب نمی‌شود و در مقابل، ۴۶٫۷ درصد نیز منشأ غیربومی دارند (شکل ۵).

گردشگری خانه‌های دوم و بررسی ابعاد مهاجرتی ...

شکل (۵): منشاء صاحبان خانه‌های دوم

منبع: یافته‌های پژوهش

تمایل به ماندن یا نماندن در نواحی روستایی دوهزار، تحت تأثیر عوامل مختلفی است که یکی از آنها، توسعه گردشگری خانه‌های دوم است. با توجه به اینکه مرحله اوج گردشگری خانه‌های دوم، در اوایل دهه ۱۳۸۰ است، آرای جامعه نمونه درباره تمایل به ماندگاری در روستا، قبل و بعد از توسعه گردشگری مورد بررسی قرار گرفت. بر اساس نتایج آزمون ویلکاکسون از مجموع ۱۳۲ پاسخگو، تعداد ۱۰۰ پاسخگو اذعان کرده‌اند که بعد از توسعه گردشگری خانه‌های دوم، تمایل بیشتری به مهاجرت داشته‌اند. در مقابل ۱۰ پاسخگو اذعان کرده‌اند که تمایل به مهاجرت، در دوره بعد از توسعه گردشگری خانه‌های دوم، کمتر شده است. در نهایت، ۲۲ پاسخگو نیز گزینه‌های برابر را انتخاب کرده‌اند. سطح معناداری محاسبه شده (۰,۰۰۰) است که وجود تفاوت معنی‌دار در تمایل به مهاجرت در دو دوره زمانی قبل و بعد از توسعه گردشگری خانه‌های دوم را در دهستان دوهزار تأیید می‌کند.

جدول (۳): نتایج آزمون ویلکاکسون برای درک تمایل به مهاجرت روستاییان در وضعیت قبل و بعد از توسعه گردشگری

خانه‌های دوم

تعداد	میانگین طبقه	مجموع درجات	Z	سطح معناداری
۱۰۰a	۵۴,۷	۵۴۷۰	-۷,۳۱۸ ^a	۰,۰۰۰
۱۰b	۶۳,۵	۶۳۵		
۲۲c				
۱۳۲				
a. تمایل به ماندن در روستا قبل از توسعه گردشگری خانه‌های دوم < تمایل به ماندن در روستا بعد از توسعه گردشگری خانه‌های دوم				
b. تمایل به ماندن در روستا قبل از توسعه گردشگری خانه‌های دوم > تمایل به ماندن در روستا بعد از توسعه گردشگری خانه‌های دوم				
c. تمایل به ماندن در روستا قبل از توسعه گردشگری خانه‌های دوم = تمایل به ماندن در روستا بعد از توسعه گردشگری خانه‌های دوم				

منبع: یافته‌های پژوهش

توسعه گردشگری خانه‌های دوم، باعث مهاجرت‌های معکوس از شهرها به روستاها در دهستان دو هزار شده است؟

یکی از اهداف مهم پژوهش حاضر بر اساس مطالعه مبانی نظری، بررسی انواع مهاجرت است. با بررسی‌های انجام شده، مشخص شد که مهاجرت‌های معکوس توسط بومیان و نیز بازنشینان سایر شهرها، در

توسعه روستایی، دوره چهارم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۱

این منطقه وجود دارد. زیرا منطقه از اقلیم مناسب، نزدیکی به مرکز شهر تنکابن و امکانات زیرساختی (راه ارتباطی مناسب، آب، برق و تلفن) برخوردار است. بر اساس بررسی‌های میدانی و نگرش ساکنان خانه‌های دوم، بخشی از صاحبان خانه‌های دوم تمایل زیادی دارند که بعد از دوران بازنشستگی، به‌طور دائم در منطقه مذکور زندگی کنند. اما با توجه به محدودیت‌های محیطی که در اثر ارتفاع زیاد منطقه وجود دارد و نیز مشکلات زیرساختی در حوزه شبکه راه‌ها و تأمین سوخت، نمی‌توانند به‌طور دائم در دهستان دو هزار سکونت کنند. البته مهاجرت‌های فصلی که بیشتر در ایام تعطیل و فصول گرم صورت می‌گیرد، موجب افزایش ناگهانی جمعیت و چند برابر شدن آن در روستاهای منطقه دوهزار می‌شود. یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که به‌طور کلی، ساکنان نواحی روستایی دهستان دوهزار توافق دارند که توسعه گردشگری خانه‌های دوم، موجب گسترش انواع مهاجرت در منطقه مورد بررسی شده است.

وابستگی گردشگری خانه‌های دوم به زمین، برای ساخت مسکن موجب فروش اراضی توسط ساکنان و کسب درآمد بیشتر شده است. بر اساس یافته‌های میدانی مشخص گردید که در خصوص افزایش قیمت اراضی در اثر توسعه گردشگری، ۵۸٫۲ درصد از پاسخگویان، گزینه بسیار زیاد، ۳۵٫۵ درصد گزینه زیاد، ۴٫۵ درصد گزینه بی‌نظر، ۱٫۲ درصد گزینه کم و در نهایت، ۰/۸ درصد نیز گزینه بسیار کم را انتخاب کرده‌اند. میانگین محاسبه شده ۴٫۶، بیانگر تأثیرپذیری زیاد قیمت اراضی از توسعه گردشگری خانه‌های دوم در نواحی روستایی دهستان دوهزار است. میانگین محاسبه شده در خصوص افزایش درآمد (۴٫۴)، افزایش مهاجرت (۳٫۲)، و مهاجرت‌های فصلی (۳/۸) است که بیانگر تأثیرپذیری آن‌ها از روند توسعه گردشگری خانه‌های دوم است. نکته مهم، افزایش مهاجرت معکوس دائمی است که بر اساس نظرهای جامعه میزبان، توسعه گردشگری خانه‌های دوم تأثیر کمی در این نوع مهاجرت داشته است (۲٫۲) که دلایل اصلی آن را می‌توان مشکلات تردد در فصول سرد سال، نداشتن گاز و سرمای زیاد دانست.

جدول (۴): آرای جامعه محلی درباره آثار توسعه گردشگری خانه‌های دوم بر وضعیت فروش و درآمد اراضی

میانگین	بسیار کم	کم	بی‌نظر	زیاد	بسیار زیاد	
۴٫۶	۰٫۸	۱٫۲	۴٫۵	۳۵٫۵	۵۸٫۲	توسعه گردشگری خانه‌های دوم موجب افزایش قیمت اراضی شده است.
۴٫۴	۳٫۱	۳٫۹	۴٫۵	۴۰٫۵	۴۸٫۲	گسترش گردشگری خانه‌های دوم باعث افزایش درآمد شده است.
۳٫۲	۱۰	۱۰٫۲	۱۹٫۸	۲۴٫۷	۳۵٫۳	توسعه گردشگری خانه‌های دوم موجب افزایش مهاجرت در منطقه شده است.
۳٫۸	۶٫۸	۷٫۸	۱۳٫۵	۳۲٫۴	۳۹٫۵	توسعه گردشگری خانه‌های دوم، موجب افزایش مهاجرت‌های فصلی معکوس در منطقه شده است.
۲٫۲	۲۲٫۵	۳۳٫۷	۱۳٫۵	۲۱٫۶	۸٫۷	توسعه گردشگری خانه‌های دوم، موجب افزایش مهاجرت معکوس دائمی در منطقه شده است.

منبع: یافته‌های پژوهش

گردشگری خانه‌های دوم و بررسی ابعاد مهاجرتی ...

رابطه بین متغیرها

در پژوهش حاضر، ابتدا سطح توسعه گردشگری خانه‌های دوم، با استفاده از شاخص عینی درصد برخورداری هر روستا از تعداد خانه‌های دوم در برابر خانه دائمی و شاخص ذهنی بر اساس دیدگاه ساکنان، با استفاده از طیف لیکرت مورد بررسی قرار گرفت.

نتایج نشان داد که در ناحیه مذکور، بین سطح توسعه گردشگری خانه‌های دوم و مهاجرت‌های روستا شهری که با استفاده از آزمون همبستگی اسپیرمن مورد بررسی قرار گرفت، رابطه معنادار در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. همچنین بین دو معیار سطح توسعه گردشگری خانه‌های دوم و مهاجرت‌های فصلی معکوس نیز رابطه در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. درباره مهاجرت‌های فصلی معکوس نیز می‌توان مهاجران را در چند نوع طبقه‌بندی کرد برخی از مهاجران، صاحبان خانه‌های دوم هستند که در ایام تعطیل و فصول گردشگری برای گذران اوقات فراغت، به نواحی روستایی دهستان دوهزار می‌روند. طبقه دیگر، فعالان بخش تجاری اعم از رستوران‌داران، صاحبان سوپرمارکت، هتل و متل‌ها هستند که با توجه به حضور انبوهی از گردشگران برای فعالیت در شغل‌های خدماتی مرتبط با گردشگری، به دهستان دوهزار می‌روند. اما همان‌طور که بیان شد، این نوع مهاجرت‌ها بیشتر فصلی است. البته برای درک رابطه بین توسعه گردشگری خانه‌های دوم و مهاجرت‌های معکوس دائم، میزان ضریب همبستگی بین دو متغیر، برابر با ۰.۵۲ و سطح معنادار برابر با ۰.۰۷۸ محاسبه شده است. از آنجایی که سطح معناداری محاسبه شده بزرگ‌تر از خطای ۰.۰۵ است، می‌توان نتیجه گرفت که بین دو معیار سطح توسعه گردشگری خانه‌های دوم و مهاجرت‌های معکوس، هیچ رابطه‌ای وجود ندارد و این یافته‌ها را می‌توان با نظریه جابه‌جایی در اثر توسعه گردشگری خانه‌های دوم منطبق دانست.

جدول (۵): نتایج تحلیل رابطه بین گردشگری خانه‌های دوم و انواع مهاجرت در نواحی روستایی دهستان دوهزار

متغیر مستقل	متغیر وابسته	نوع آزمون	میزان همبستگی	سطح معناداری
سطح توسعه گردشگری خانه‌های دوم	مهاجرت‌های روستا شهری	همبستگی (رواسپیرمن)	۰/۸۵۴	۰,۰۰۰
سطح توسعه گردشگری خانه‌های دوم	مهاجرت‌های معکوس دائم	همبستگی (رواسپیرمن)	۰/۵۲	۰,۰۷۸
سطح توسعه گردشگری خانه‌های دوم	مهاجرت‌های فصلی معکوس	همبستگی (رواسپیرمن)	۰/۲۹۱	۰,۰۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری

امروزه گردشگری خانه‌های دوم، نوعی از گردشگری است که با هدف انجام فعالیت‌های گردشگری، بیشتر در مناطق روستایی، کوهستانی و طبیعی شکل گرفته است. توسعه گردشگری خانه‌های دوم در نواحی روستایی دارای پتانسیل، با توجه به ماندگاری بیشتر گردشگران در محیط و استفاده از زمین برای ساخت‌وساز، آثار و پیامدهای متفاوتی نسبت به توسعه گردشگری روزانه دارد. برای نمونه، ساخت یک خانه دوم به

توسعه روستایی، دوره چهارم، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۳۹۱

شغل‌های گوناگونی منوط است. بررسی آثار و پیامدهای توسعه گردشگری خانه‌های دوم را می‌توان در ابعاد کلان اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی و محیطی مورد بررسی قرار داد. اما هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی رابطه بین توسعه این نوع گردشگری و جنبه‌های مختلف مهاجرت است. در اثر توسعه گردشگری خانه‌های دوم، انواع مهاجرت‌های روستا-شهری، فصلی و معکوس اتفاق می‌افتد. البته این پدیده در همه فضاهایی که این نوع گردشگری در آن جریان دارد دیده نمی‌شود. امروزه نواحی روستایی دهستان دوهزار در ارتفاعات جنوبی شهرستان کشور، یکی از الگوهای کامل این نوع گردشگری محسوب می‌شود. یافته‌های پژوهش نشان داد که توسعه گردشگری خانه دوم، در سطح بالایی از توسعه قرار دارد، زیرا بررسی آمارهای موجود درباره نسبت خانه‌های دوم به خانه‌های اول، بیانگر این موضوع است (شکل ۴)، بررسی نگرش ذهنی پاسخگویان نیز بیانگر آن است که این نوع از گردشگری در منطقه، در سطح بالایی از توسعه قرار دارد (جدول ۱).

مهاجرت‌های روستا-شهر در منطقه دوهزار، یکی از عوامل مؤثر در شکل‌گیری و توسعه گردشگری خانه‌های دوم در منطقه است. به این صورت که ابتدا در مراحل آغازین توسعه خانه‌های دوم، بخشی از زمین‌های ساکنان، برای توسعه خانه‌های دوم در اختیار صاحبان قرار گرفت و صاحبان زمین با استفاده از وجوه مذکور، مهاجرت به شهرها را آغاز کرده و در شهرها سکنی کرده‌اند. در مراحل بعدی با توجه به رشد و توسعه گردشگری، همان افراد مهاجرت کرده، برای ساخت خانه‌های دوم به عنوان یک گردشگر، مهاجرت فصلی به منطقه را آغاز کرده‌اند. به همین دلیل بیش از ۵۳ درصد از صاحبان خانه‌های دوم در منطقه، منشاء بومی دارد. در واقع، این تعداد از صاحبان خانه‌های دوم، در ابتدا با فروش بخشی از اراضی خود، مهاجرت کرده و سپس در اثر توسعه این نوع گردشگری، خود به عنوان صاحبان خانه‌های دوم در منطقه، خانه دوم ساخته‌اند.

سایر یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که بین توسعه گردشگری خانه‌های دوم و مهاجرت‌های روستا-شهری، رابطه معناداری در سطح ۹۹ درصد وجود دارد. اما بین دو متغیر سطح توسعه گردشگری خانه‌های دوم و مهاجرت‌های معکوس دائم، هیچ رابطه‌ای وجود ندارد که دلایل اصلی آن را می‌توان وضعیت نامناسب راه ارتباطی در فصل سرد سال و سرمای زیاد منطقه دانست. در نهایت، بین دو متغیر سطح توسعه گردشگری خانه‌های دوم و مهاجرت‌های فصلی معکوس نیز رابطه معناداری وجود دارد که دلیل اصلی آن، برخورداری منطقه از اقلیم مناسب در فصول گرم سال است.

پیشنهاد‌های پژوهش

- با توجه به ماهیت موضوع و بررسی بخشی از آن، پیشنهاد می‌شود که پژوهشگران علاقمند به مطالعه درباره این موضوع، ابتدا با شناسایی مهاجران فصلی کار که بومی منطقه هستند، به بررسی دقیق انگیزه‌های مهاجرت و نوع اشتغال مهاجران در فصول سرد سال بپردازند.

گردشگری خانه‌های دوم و بررسی ابعاد مهاجرتی ...

- همچنین پیشنهاد می‌شود با تأسیس بانک اطلاعاتی درباره گردشگری در منطقه دوهزار، مانند تعداد مهاجران، نوع مهاجرت، تعداد خانه‌های دوم به تفکیک هر روستا و غیره، بتوان به نتایج کاربردی به منظور اجرای برنامه‌های عملیاتی برای بهبود وضعیت گردشگری در منطقه دست یافت.
- مهاجرت‌های روستا شهری در اثر عوامل مختلف اجتماعی، اقتصادی و محیطی رخ می‌دهد. از این رو، پیشنهاد می‌شود که عوامل مختلف مؤثر در مهاجرت‌های روستا-شهری، در منطقه مذکور مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

- پاپلی یزدی، محمدحسین و سقایی، مهدی (۱۳۸۵). گردشگری (ماهیت و مفاهیم). تهران: سمت.
- رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷). توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار. تهران: دانشگاه تهران.
- رضوانی، محمدرضا و صفایی، جواد (۱۳۸۷). گردشگری خانه‌های دوم و اثرات آن بر نواحی روستایی: فرصت یا تهدید (مورد: نواحی روستایی شمال تهران). پژوهش‌های جغرافیایی، ۵۴، ۱۰۹.
- رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۲). بررسی روند ایجاد و گسترش خانه‌های دوم در نواحی روستایی شمال تهران. پژوهش‌های جغرافیایی، ۴۵، ۷۴-۵۹.
- ضیایی، محمود و صالحی‌نسب، زهرا (۱۳۸۷). گونه‌شناسی گردشگران خانه‌های دوم و بررسی اثرات کالبدی آنها بر نواحی روستایی (مطالعه موردی: رودبار قصران). پژوهش‌های جغرافیایی، ۴۰ (۶۶)، ۷۱-۸۴.
- قدیری معصوم، مجتبی، استعلاجی، علیرضا و بازکی، معصومه (۱۳۸۹). گردشگری پایدار (روستایی و عشایری)، تهران: دانشگاه تهران.
- قلی‌زاده فیروزجایی، علی (۱۳۸۶). اثرات گردشگری بر ابعاد اقتصادی اجتماعی و محیطی نواحی روستایی بخش مرکزی شهرستان نوشهر (رساله دکتری). دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران.
- قلی‌زاده فیروزجایی، علی؛ بدری، سید علی؛ فرجی، حسنعلی (۱۳۸۶). نگرش جامعه‌میزبان به اثرات محیطی و اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی: ناحیه روستایی بخش مرکزی شهرستان نوشهر. روستا توسعه، ۱۰، ۱-۲۳.
- مهدوی حاجیلویی، مسعود، قدیری معصوم، مجتبی و سنایی، مهدی (۱۳۸۷). نقش و تأثیر خانه‌های دوم بر ساختار اقتصادی، اجتماعی ناحیه کلاردشت. پژوهش‌های جغرافیایی انسانی (پژوهش‌های جغرافیایی)، ۶۵، ۱۹-۳۱.

- Adams, Kathleen (2010). THE Anxieties of Mobility: Migration and Tourism in the Indonesian Borderlands. *Pacific Affairs*, 83(2), 420-422.
- Aldskogius, H. (1969). *Modeling the Evolution of Settlement Patterns: Two Studies of Vacation House Settlement*. Kulturgeografiska institution. Uppsala: Uppsala Universities.
- Badri, Sayyed Ali & Ramezanzadeh lasboyee, Mehdi. (2008). *ECONOMIC IMPACT EVALUATION OF TOURISM DEVELOPMENT IN ACCORDANCE WITH SUSTAINABLE DEVELOPMENT. THE CASE: RURAL AREAS OF TONEKABON TOWNSHIP. IRAN*. International Joint World Cultural Tourism Conference. South Korea.
- Bente Haug, Graham, M. S. Dann, Mehmet, Mehmetoglu (2007). Little Norway in Aspain From Tourism to Migration. *Annals of Tourism Research*, 34(1), 202-222.

- Breuer, Toni (2005). *Retirement Migration or rather Second-Home Tourism?* German Senior Citizens on the Canary Islands. *Contributions to Human Geography*, 313-33.
- Denise Eby Konan (2011). Limits to growth: Tourism and regional labor migration. *Economic Modelling*, 28, (1-2), 473-481.
- Gössling, Stefan (2005). Tourism-Related Migration in Zanzibar, Tanzania. *Tourism Geographies*, 7 (1), 43-62.
- Hall, Michael & Allan, M. Williams (2011). Tourism and migration: New relationships between production and consumption. *Tourism Geographies*, 2(1), 5-27.
- Hoogendoorn, Gijsbert, Robyn, Mellett & Gustav Visser (2005). Second Homes Tourism in Africa: Reflections on the South African Experience. *Urban Forum*, 16(2-3), 321-334.
- Kuentzel, Walter, Varna Mukundan Ramaswamy (2000). *Tourism and migration, A Longitudinal Analysis*, Varna Mukundan Ramaswamy, 219B George D. Aiken Center, Vermont Tourism Data Center, University of Vermont, Burlington, VT 05405, 802-656-0623. varna.ramaswamy@uvm.edu.
- LardieÀs, RauÀ. (1999). *Migration and Tourism Entrepreneurship: North-European Immigrants in CatalunÀ a and Languedoc*. INTERNATIONAL JOURNAL OF POPULATION GEOGRAPHY Int. J. Popul. Geogr. 477.
- Liping, A. Cai., Jack (Jingrong) Liu, Joy (Zhuowei) Huang (2010). Effects of population migration on rural tourism. *International Journal of Services Technology and Management*. Geneva, 13(3/4), 192.
- Lundmark, Linda. (2006). Mobility, Migration and Seasonal Tourism Employment: Evidence from Swedish Mountain Municipalities. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 6(3), 197 – 213.
- Marjavaara, Roger (2007). The Displacement Myth: Second Home Tourism in the Stockholm Archipelago. *Tourism Geographies*, 9, (3), 296-317.
- Marjavaara, Roger. (2008). *SECOND HOME TOURISM. The Root to Displacement in Sweden?* Department of Social and Economic Geography Umea University. Sweden.
- Marjavaara, Roger. & Dieter, K. Muller. (2007). The Development of Second Homes' Assessed Property Values in Sweden 1991-2001. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 7(3), 202-222.
- Matheson, A., & G. Wall. (1982). *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. London: Longman.
- Monk, J., & Alexander, C. (1986). Free port fallout: Gender, employment and migration on Margarita Island. *Annals of Tourism Research*, 13, 393-413.
- Niedomys, Thomas. (2005). *Tourism and Interregional Migration in Sweden: an Explorative Approach*. POPULATION. SPACE AND PLACE Popul. Space Place 11, 187-204. published online in Wiley InterScience (www.interscience.wiley.com). DOI: 10.1002/psp.366.
- Pettersson, Robert. (1999). *Foreign Second Home Purchases- The Case of Northern Sweden*. 1990-96. Umea University, CERUM, Centre for Regional Centre for Regional Science.
- Ramezanzadeh lasboyee, Mehdi. (2010). *Rural area settlers' tendency toward agricultural tourism development (rural areas of central sectors of Tonekabon County)*. The 4th International Conference, Rural Space and Local Development The Regeneration of the Rural Space, Bistrița: Romania.
- Visser, G. (2004). Second homes: reflections on an unexplored phenomenon in South Africa. In C.M. Hall & D.K. Muller *Tourism. Mobility and Second Homes: Between Elite Landscape and Common Ground* (196-214).
- Wang, Xiaoxiao. (2006). *The second home phenomenon in Haikou, China*, University of Waterloo (Canada),